

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 3. října 2023 ve věci č. 27753/19 – *El-Asmar proti Dánsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesní i hmotněprávní složce, jelikož vnitrostátní orgány se nedostatečně zabývaly tím, zda bylo použití pepřového spreje vůči agresivnímu vězni zcela nezbytné, a nepoučily ho předem o jeho možném využití v případě neuposlechnutí příkazu dozorců.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v březnu 2017 zatčen a později umístěn do bezpečnostní cely z důvodu nebezpečného chování a obavy z útěku. Ze záznamů věznice lze vyčíst, že byl psychicky velmi nestabilní, vyhrožoval dozorcům, že je zabije, či že se je i pokusil napadnout. Když ho v cele v dubnu 2017 navštívil lékař, stěžovatel vyhrožoval, že zničí celu a zabije dozorce, pokud mu nedají televizi a cigarety. O šest hodin později stěžovatel údajně házel jídlo do okna, močil pod dveře, ničil matraci a křičel, že všechny zabije. O dvacet minut později kopal do dveří a znovu křičel výhrůžky. Posléze za ním vstoupili do cely čtyři dozorcí, kteří vůči němu zakročili. Během tohoto incidentu se měl stěžovatel rozeběhnout proti dozorcům a jednoho z nich se pokusit udeřit do hlavy, proto ho tento postříkal pepřovým sprejem. Jeden z dozorců se poté spojil s vězeňským lékařem, který neshledal důvod pro to, aby stěžovatele vyšetřil.

Stěžovatel o dva dny později skrze právního zástupce podal stížnost k policii na to, že dozorcí vůči němu použili pepřový sprej. Policie ho požádala, aby se dostavil k lékaři, což stěžovatel odmítl učinit, neboť žádal o prohlídku nezávislým lékařem mimo věznici. Dále podal stěžovatel stížnost k Oddělení vězeňské a probační služby, které ale zásah dozorců považovalo za opodstatněný, neboť stěžovatel vykazoval extrémně násilné chování. Policie v rámci šetření případu vyslechla stěžovatele až v listopadu 2017 a dva z dozorců v lednu 2018. Ověřila také, že neexistují žádné videozáznamy. Následně dospěla k závěru, že vůči dozorcům nezahájí trestní stíhání. Odůvodnila to rozpory ve výpovědích dozorců a stěžovatele, absencí důkazů, dalších svědků a kamerových záznamů a také tím, že se stěžovatel nenechal vyšetřit vězeňským lékařem. V listopadu 2018 odvolací orgán potvrdil rozhodnutí o nezahájení trestního stíhání.

Ohledně procesní stránky stěžovatelovy stížnosti rozhodla až v září 2019 Vedoucí kancelář policie. Ta uznala, že sedm měsíců od dubna 2017 do listopadu 2017, během kterých nebyly činy žádné vyšetřovací úkony, je nepřiměřeně dlouhá doba. Vyšetřování jako celek však nepovažovala za neúčinné. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno i v odvolacím řízení.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že byl vystaven použití pepřového spreje v rozporu s procesní i hmotněprávní složkou článku 3 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že jakékoliv použití fyzické síly vůči osobě omezené na osobní svobodě, které nebylo zcela nezbytné v důsledku jejího chování, zakládá porušení zákazu špatného zacházení (*Pranjić-M-Lukić proti Bosně a Hercegovině*, č. 4938/16, rozsudek ze dne 2. června 2020, § 73). Vláda přitom nese v řízení před Soudem důkazní břemeno. Musí tedy předložit takové důkazy, které zpochybní popis událostí, jak jej uvedla oběť, a to zejména kvůli tomu, že osoby ve vazbě jsou ve zranitelném postavení a stát má povinnost je chránit (*Ibrahimov a Mammadov proti Ázerbajdžánu*, č. 63571/16, rozsudek ze

dne 13. února 2020, § 89). Použití pepřového spreje je v určitých případech přípustné. Tento prostředek by však neměl být použit v uzavřených prostorech, ani vůči vězni, který už byl přiveden pod kontrolu (*Ali Güneş proti Turecku*, č. 9829/07, rozsudek ze dne 10. dubna 2012, § 39 a 41).

Ohledně procesní stránky článku 3 Soud připomněl, že aby vyšetřování mohlo být považováno za účinné, musí být způsobilé vést k identifikaci odpovědných osob a případně i k jejich potrestání. V tomto pravidle je implicitně schován i požadavek rychlosti (*Bahrain a Vukčević proti Černé hoře*, č. 24655/18 a 24656/18, rozsudek ze dne 11. března 2021, § 133–137).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

1. Procesní aspekt

V projednávaném případě se Soud zabýval nejprve procesní stránkou. Zrekapituloval, že kritika vnitrostátních orgánů se vztahovala k délce sedmi měsíců, které uplynuly mezi dobou, kdy stěžovatel nahlásil incident, a dobou, kdy byl poprvé vyslechnut policií. Následně trvalo další dva měsíce, než byli vyslechnuti dozorcí. Takto zdlouhavé započetí vyšetřování nemůže být dle Soudu považováno za splňující požadavek rychlosti. Poté však už bylo vyšetřování vedeno s přiměřenou rychlostí. Zároveň byla zaznamenána identita příslušných dozorců a popis události v záznamech věznice odpovídá pozdějším výpovědím dozorců. Za těchto okolností Soud shledal, že prodleva v úvodu vyšetřování sama o sobě nemůže vést k závěru, že vyšetřování bylo neúčinné.

Soud dále posuzoval, zda bylo vyšetřování adekvátní. Podotkl přitom, že se vnitrostátní orgány během něj zabývaly především tím, zda vznést trestní obvinění vůči dvěma dozorcům, jakož i čtyřmi konkrétními námitkami stěžovatele. Tím zúžily předmět vyšetřování a nebylo možné dovodit, že by se zabývaly absolutní nezbytností použití pepřového spreje vůči stěžovateli. Dle Soudu měly vnitrostátní orgány posuzovat incident v kontextu předchozího agresivního chování stěžovatele a schopnosti dozorců reagovat na jeho dřívější násilné útoky jinými, méně invazivními prostředky [*Tali proti Estonsku*, č. 66393/10, rozsudek ze dne 13. února 2014, § 78; *Konstantinopoulos a ostatní proti Řecku* (č. 2), č. 29543/15 a 30984/15, rozsudek ze dne 22. listopadu 2018, § 72]. Vnitrostátní orgány rovněž dle zjištění Soudu nezkoumaly náležité naplánování zákroku, ani to, proč dozorcí vstoupili do cely stěžovatele (zda to bylo kvůli ochraně před sebepoškozením, či z jiných důvodů). Nezabývaly se ani tím, proč nemohli dozorcí stěžovatele předem varovat, že v případě neuposlechnutí jejich příkazů bude proti němu použit pepřový sprej, a to zejména ve světle skutečnosti, že jim takovou povinnost výslovně ukládala vnitrostátní úprava. Vyšetřovací orgány se dostatečně nevypořádaly ani s tím, zda dozorcí stěžovateli po použití spreje zajistili nezbytnou úlevu, jak po nich rovněž vyžadovala vnitrostátní úprava. Událost také nebyla nahlášena vězeňské a probační službě.

Ve světle výše uvedeného Soud rozhodl, že žalovaný stát nedostál požadavku vést účinné vyšetřování ohledně stěžovatelových tvrzení o špatném zacházení, a byl tak na místě závěr o porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

2. Hmotněprávní aspekt

Jelikož během vyšetřování nebylo zodpovězeno několik důležitých otázek pro určení, zda použití pepřového spreje bylo kvůli chování stěžovatele zcela nezbytné, a zejména s ohledem na absenci předchozího varování, dospěl Soud k závěru, že vláda neprokázala absolutní nezbytnost použití síly vůči stěžovateli. Došlo tedy rovněž k porušení hmotněprávní části článku 3 Úmluvy.